

Megemlékezés Dante Alighieri halálának 700. évfordulójáról

Commemorating the 700th Anniversary of Dante's Death

2021 Dante halála 700. évfordulójának szentelt emlékév az egész világon.

Ünnepi koncerttel emlékeztek a költőörösisra a Magyar Állami Operaház új játszóhelyén, az Eiffel Csarnokban, Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes fővédnökségével. A szeptember 12-i előadás programjában olyan zeneművek szerepeltek, amelyeket Dante Isteni színjátéka ihletett.

Az estet a Magyar Állami Operaház igazgatója, Ókovács Szilveszter nyitotta meg:

„Szokásunk az Operában ünnepeket tartani, hiszen a mi színházaink ünnepi térnek is épültek. Legyen szó az Andrássy úti Ybl-palotáról, vagy az Erkel Színházról, vagy erről az épületről, ahol most vagyunk. A MÁV Járműjavító, az Eiffel Csarnok ugyan nem ünnepi helyszín, de mára, az új operai funkciókkal reméljük, azzá avattuk.

Tehát az ünnepi pillanatok – ha szabad ezt mondani – „megszokottak” minálunk, azonban eddig csak egyszer ünnepeltünk irodalmi szerzőt, aki az opera műfaját a maga megkérdőjelezhetetlen minőségével és életművével megtermékenyítette. Ez az egyetlen kivétel William Shakespeare volt, akinek egy egész évadot szenteltünk, lévén sok és szerteágazó megenyhítés és táncátirat fűződik alapműve-ihéz.

Dante egyedülálló szerző, aki gigantikus művének néhány sorával a *Gianni Schicchi* opera megírására inspirálta Puccinit és szerzőtársát, és külön öröm, hogy egy elfeledett magyar opera, a *Paolo és Francesca* komponistája, a sokoldalú Ábrányi Emil (1851–1920) ugyancsak Dante enciklopédikus művéből merített témát.”

A koncerten elhangzott még Liszt Ferenc *Dante szonátája* is.

A jubileumi est díszvendége öexc. Manuel Jacoangeli, az Olasz Köztársaság magyarországi nagykövete volt, aki beszédében méltatta az eseményt:

„Nagy örömmel szólalok fel itt ma este, a politikai, kulturális és üzleti élet számos olasz és magyar képviselője előtt, akik őszinte érdeklődést tanúsítanak Dante életműve iránt. Szeretném mindenkinek megköszönni, különösen Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes úrnak, Ókovács Szilveszter úrnak, a Magyar Állami Operaház főigazgatójának, és nagykövet kollégáimnak, hogy megtisztelték jelenléttükkel a mai estét.

Dante Alighieri halálának 700. évfordulója kiváló alkalom, hogy elgondolkodjunk, milyen szerepet tölt be ma is a nagy firenzei zseni és költőóriás Olaszország, valamint az olasz kultúra és nyelv szerelmeseinek életében, szerte a világon.

A *Sommo Poeta*, azaz a legnagyobb költő az olasz nyelv atyja volt, és halhatatlan *Színjátéka*, amelyet már Boccaccio is „isteni” műnek tekintett a XIV. században, nemcsak a legfontosabb olasz nyelven írt alkotás, de egyetemesen is a valaha készült egyik legnagyobb remekműként csodálják. Mindannyian örökösei vagyunk ennek a hatalmas kulturális hagyatéknak, nemzetiségétől és anyanyelvtől függetlenül.

Dante sikere Magyarországon a két ország közötti történelmi és kulturális kapcsolatok sűrű és gyümölcsöző hálózatában gyökerezik, és nagyszerű művészeknek, tudósoknak és fordítóknak köszönhető, akik – különösen az elmúlt két évszázadban – megszerették és magukévá tették Dante művét, éltető erőt merítve abból a képességéből, hogy inspiráció és remény forrása legyen az útra, amelyre minden egyes ember és minden egyes nemzetnek hivatott.

Míg Dante alkotásából számtalan tematikus szál és sugalmazás rajzolódik ki, ezek közül a zenei dimenzió a tudományos értelmezés által a legkevésbé feltárt, és a nagyközönség számára is az egyik legkevésbé ismert. A zene mégis állandóan jelen van az Isteni Színjátékban, és a három *Cantica* tele van szimbólumokkal, metaforákkal és zenei utalásokkal, amelyek megelevenítik a költő túlvilági utazását a pokoli hangzavartól a mennyi harmóniáig.

2021, a Memorial Year devoted to the 700th anniversary of Dante Alighieri's death, all around the world.

The universal giant of poetry was honoured with a festive concert at the new venue of the Hungarian State Opera, in the Eiffel Hall, under the high patronage of Deputy Prime Minister Zsolt Semjén. The programme of the September 12 performance included music compositions inspired by Dante's *Divina Commedia*.

The event was opened by Ókovács Szilveszter, director of the Hungarian State Opera:

“We are used to holding celebrations at the Opera, as our theatre buildings were also built to serve as festive venues. And this includes the Ybl Palace on Andrássy Avenue, the Erkel Theatre on Pope John Paul II Square, or the very building in which we currently stand. Although the Vehicle Repair Facility, in other words Eiffel Hall is not a festive location, today, with these new opera functions, we hope to ceremoniously inaugurate it as such.

So, festive occasions are, if such a thing can be said, the 'norm' for us. However, only once have we ever celebrated a literary author who, with his unquestionable quality and oeuvre, contributed to the richness of the

A zene tehát mindvégig jelen van, a költészet ellenpontja, a felemelkedés és megtisztulás szimbóluma, amely az egész túlvilági utazást jellemzi. Maga a költemény nyelvezete hangok, szünetek és hangsúlyok finom szövevénye, amelyek hangjegyekké válnak, és segítenek az olvasónak teljes mértékben megérteni egy olyan földöntúli művet, amelyet csak a legéteirbb művészet sugallhat.

Ezért különösen hálás vagyok, és nagyon jelentősnek tartom ezt a különleges alkalmat, amely a Magyar Dantisztikai Társaság és a Magyar Állami Operaház dicséretes buzgalmánának köszönhetően csodálatosan ötvözi e jeles évforduló ünneplését, országaink híres zeneszerzőinek a legnagyobb költő műve által ihletett kompozícióit, és mindenekelőtt az olasz és a magyar népet összekötő, igaz barátságot, amit Dante halhatatlan öröksége csak még jobban elmélyít.”

Majd prof. Pál József, a Magyar Dante Bizottság tagja és Olaszország tiszteletbeli konzulja a mű rövid filozófiai elemzésével szólt az est vendégeihez:

„A Magyar Dante Bizottság és valamennyi magyar Dante-olvasó nevében tisztelettel köszöntöm az ünnepi megemlékezés résztvevőit. Külön is az est fővédnökét, Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes urat, őexc. Manuel Jacoangeli urat, az Olasz Köztársaság nagykövetét, a meghívásunkat elfogadó nagyköveteket, és a kezdeményezésnek helyet biztosító, az ünnepi alkalmat nagyszerűen megszervező Magyar Állami Operaház főigazgatóját, Ókovács Szilveszter urat és munkatársait.

A »frenzei száműzött« műveiben többször is szimpátiával említette a magyarokat („Óh boldog Magyarország! csak ne hagyja / magát félrevezetni már”, Par. 19. 142.), sőt jó barátja volt a fiatalon elhunyt nápolyi Anjou Martell

opera genre. This only exception was William Shakespeare, to whom we devoted a whole season, as his works provided the basis for many, varied instrumentation and dance interpretations.

Dante is a truly special author, and just a few lines from his single work were able to inspire Puccini and his partners to write *Gianhi Schicchi*, and it is especial joy that Emil Ábrányi (1851-1920), the versatile composer of a forgotten Hungarian opera, *Paolo and Francesca*, drew inspiration from Dante’s encyclopaedic work.”

The concert also featured the *Dante Sonata* by Ferenc Liszt.

In his remarks the Guest of Honour of the evening H.E. Manuel Jacoangeli, Ambassador of the Republic of Italy to Hungary, praised the event:

“I am very pleased for the chance to be standing here, in front of many Italian and Hungarian representatives of politics, culture, and business, who all share an honest interest in Dante’s oeuvre. I would like to thank everyone, especially the Deputy Prime Minister Zsolt Semjén, the General Director of the Hungarian State Opera Szilveszter Ókovács, and my fellow Ambassadors, for honouring us with their presence tonight.

The 700th anniversary of Dante Alighieri’s death provides an excellent occasion for us to consider the role the Florentine genius and great poet continues to play in the life of Italy and the lovers of Italian culture and language all over the world.

The *Sommo Poeta*, the Greatest Poet, was the father of the Italian Language, and his eternal *Comedy*, which even Boccaccio called a “divine” work in the 14th century, is not only the most important work written in Ital-

ian but also widely regarded as the greatest masterpiece ever written. We are all heirs to this enormous cultural heritage, regardless of our nationality and mother tongue.

The key to Dante’s success in Hungary lies in the rich and bounteous web of historical and cultural connections between our two countries and is attributable to the excellent artists, scientists, and translators who – especially in the past two centuries – grew to love Dante’s works, making them their own and gaining strength from the ability to use it as a source of inspiration and hope on the journey every single person and every single nation is called to.

While there are a limitless number of thematic threads and inspirations based on Dante’s works, the musical dimension is the least subjected to scientific study, and also one of the least known to audiences. And yet music is always present in the *Divine Comedy*, with all three *Canticas* full of symbols, metaphors, and musical references that bring the poet’s otherworldly travels to life, from the cacophony in Hell to the harmonies in Heaven.

Music is thus omnipresent, as an opposite pole to poetry, a symbol of ascension and cleansing characteristic of the entire otherworldly journey. The language of the poem is an intricate lace of sounds, pauses, and emphases that come together to form musical notes and help the reader understand an *otherworldly* work that could only be the inspiration of the most ethereal of arts.

That is why I am especially grateful for and consider this occasion to be very important. Thanks to the commendable efforts of the Hungarian Dante Association and the Hungarian State Opera, this beautiful celebration is an amalgam of the anniversary, the

Károly, Magyarország címzetes királya. A *Commedia* egyik legrégebbi fennmaradt másolata már a XIV. század második felében Budára került. A nagy magyar költők Janus Pannoniustól Arany Jánoson keresztül napjainkig rendre ihletet merítettek műveiből. Csak az utóbbi fél évtizedben három új teljes magyar *Commedia*-fordítás született, illetve számos könyv és tanulmány. A zenében Liszt Ferenc két művet is komponált kedves költője művére, az *Après une lecture de Dantét*, és a Richard Wagnernek ajánlott *Dante-szimfóniát*.

Az olvasók gyakran kérdezik a szakembertől: mit tud nekünk adni egy éppen ma 700 éve elhunyt költő, hiszen mi nem hisszük, hogy a világmindenség középpontjában a Föld áll, a mélyén rejtőzködő Gonosszal, s a déli féltekén az óceánból emelkedik ki a Purgatórium hegye, ahová élő ember nem juthat el. Immanuel Kant után másként látjuk a lélek halhatatlanságának tételét. Épp így a halál utáni isteni ítéletet.

A *Commedia* mágikus erejével büvőkörébe vonja a túlvilággal legkevésbé sem foglalkozó olvasói szellemét is. Dante igazi tanítása nem a fentiekben van, hanem tökéletesedésünk módszertanában: az ösztönei alapján cselekvő „természetes” lény miként válik morális, maga és mások üdvözüléséről gondoskodó igazi emberré. Dante valóságos és mitológiai alakok által a jellemek és sorsok végtelen gazdagságát mutatja be. A bűnösök, a tisztulók és a boldogok ítélet utáni helyzete úgy mutatja a világot, ahogyan azt Isten látja. Az ítélet révén már tudjuk, mi volt a jó és mi a rossz, mi vezet üdvözülésre, s mi kárhozatra.

A zene ösztönzés és hívás a jóra. A fejlődés útja a bezártságtól (*Inferno*) vezet a teljes szabadsághoz (*Paradiso*). Az e világi állapotot, a

köztes létet leginkább a Purgatórium ábrázolja. Égi segítséggel itt lehet megtanulni a helyes ember–ember és ember–Isten közötti kommunikációt. A zene a teológiai-fogalmi tanítás természetes támogatója, hívás és segítség az üdvözülés útján. A »pokoli« zajok, és kellemetlen hangeffektusok után itt állandó zene szól. A kezdet súlyos, mély, komor tonalitásától a *Paradicsomba* való megérkezés ünnepeles fináléjáig. A tisztuló lelkek és/vagy az angyalok általában kórusban, hangszeres kíséret nélkül énekelnek. De utalásokban a hangszerek, főleg az orgona, Szent Cecília attribútuma is megszólal. Főleg liturgikus hagyományból vett énekek üzenete szoros összefüggést mutat a hét főbűn közül azzal, amelyiktől a lelkek éppen megtisztulnak. A szabadságra jutás folyamatát a 114. zsoltár (*In exitu Israel de Aegypto*) éneklése indítja. Majd a megfelelő helyen halljuk a *Te Deum laudamus*-t, az *Agnus Dei*-t, a fősvények az *Adhaesit pavimento*-t, a torkosok a *Labia meát* éneklék, és végül, ha egy lélek teljes mértékben tisztává és szabaddá vált, a *Gloria in excelsis Deo* hallatszik.

A világhírű okozta gyötrelmes hónap után újra visszatérve az együttlét természetes fórumaira, ezen az estén a költészet és zene ereje emeljen minket a harmónia égi szférájába. Köszönöm megtisztelő figyelmüket.”

Az ELTE Dante-kiadványa

A Dante-emlékvé keretében szeptember 14-én mutatták be a Magyar Dantisztikai Társaság tagjai által készített részletes *Kommentárt az Isteni színjáték* első részéhez, amely az ELTE Eötvös Kiadó gondozásában jelent meg. A könyvbemutatóra kerekasztal-konferencián került sor, **Borhy László** akadémikus, az ELTE rektora elnöklétével, a Magyar Dantisztikai Társaság és a Magyar Dante Bizottság tagjai részvételével, az ELTE Egyetemi Könyvtárában, mivel itt őrzik az 1343–1354 között keletkezett, világhírű Dante-kódexet, a *Színjáték* egyik első fennmaradt leírását. A könyvbemutatót követően megkoszorúzták Dante és Vergilius közös szobrát az ELTE udvarán.

Dante-kiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeumban

A *Silány időből az örökkévalóba* címmel kamarakiállítás nyílt szeptember 14-én a Petőfi Irodalmi Múzeumban, amely ritkán látható dokumentumok és művek által mutatja be Dante Isteni színjátékának hatását a magyar irodalomban és képzőművészetben. Megtekinthető: 2021. december 31-ig.

Popper Anna

compositions written by our countries’ famous musicians inspired by the Greatest Poet, and, most importantly, the great friendship that connects the Hungarian and Italian people, joined by Dante’s eternal heritage.”

Then Prof. József Pál, member of the Hungarian Dante Committee and Honorary Consul of Italy, addressed the audience with a short philosophical analysis of Dante’s work:

“On behalf of the Hungarian Dante Committee and all Hungarian Dante readers, I would like to welcome all participants of this festive occasion. I would especially like to welcome Deputy Prime Minister Zsolt Semjén, Ambassador of the Republic of Italy H.E. Manuel Jacoangeli, all the ambassadors who accepted our invitation, the General Director of the Hungarian State Opera, Szilveszter Ókovács, who did an excellent job in organising this celebration, and all of the Hungarian State Opera’s employees.

The outlaw of Florence mentioned Hungarians kindly on a number of occasions (“O happy Hungary, if she would let herself be wronged no more!”, Par.19.142) and was a good friend of Charles Martel of Anjou, the titular king of Hungary who lived in Naples and died young. One of the oldest surviving copies of the *Commedia* ended up in Buda back in the second half of the 14th century. All of the great Hungarian poets, from Janus Pannonius to János Arany, drew inspiration from Dante’s works. In the past five years alone, three entirely new Hungarian translations of the *Commedia* have been written, along with numerous books and studies. In music, Franz Liszt composed music to of the beloved poet’s works: *Après une lecture de Danté* and the *Symphony to Dante’s Divine Comedy*, dedicated to Richard Wagner.

Readers often ask the experts what a poet who passed away exactly seven hundred years ago can offer us: we no longer believe that the Earth is at the centre of the Universe with Evil incarnate hiding in its depths and the Mount of Purgatory rising from the southern oceans, where no living mortal can reach. After Immanuel Kant, we see the immortality of the soul differently. Just as we see the divine judgement that follows death differently.

With its magical powers, the *Commedia* is able to draw in even those readers who do not think about otherworldly things at all. However, Dante’s real teachings are not related to these, but in our method of straining towards perfection: how the ‘natural’ being acting on

the basis of instinct becomes a true moral human that strives for salvation for himself and for others. Using real and mythological figures, Dante shows us the infinite richness of characters and fates. The situation sinners, repentants, and the redeemed find themselves in after the judgment shows us how God sees the world. Any by way of the judgment, we become aware of what was good and what was bad, what leads to salvation and what to damnation.

The music is motivation and a call to the Good. The path of development leads from being enclosed (*Inferno*) to complete freedom (*Paradiso*). The state of our current world, of interim existence, is best illustrated by the Purgatory. With divine help, this is where we can learn correct communication between people and between people and God. The music is a natural support for teaching theological terms: it is a calling to salvation while also providing help in achieving salvation. After the noises and unpleasant sound effects of hell, the music plays the entire time we are in Purgatory: from the heavy, dark, sombre tonality of the beginning to the festive arrival in *Paradise*. The souls being cleansed and/or the angels usually sing in chorus, without instrumental accompaniment, though the references contain instruments, with the organ used for Saint Cecile's attributes. The message of the songs, most of which were inspired by liturgical traditions, shows a close relation to the one of the seven deadly sins from which the soul happens to be cleansed at the moment. The singing of Psalm 114 starts the process of gaining freedom (*In exitu Israel de Aegypto*). We then hear *Te Deum laudamus* and *Agnus Dei* in their rightful places; the

miserly sing *Adhaesit pavimento* and the gluttonous sing *Labia mea* and then, when a soul is entirely cleansed and becomes free, *Gloria in excelsis Deo* resounds.

Returning to the natural forum for meeting after a difficult month caused by the pandemic, let the power of poetry and music lift us to the heavenly heights of harmony." Thank you for your honourable attention.

ELTE University's Dante publication

As part of the Dante Memorial Year, a detailed *Commentary* by the members of the Hungarian Dante Society for the first part of the *Divina Commedia*, issued by ELTE Eötvös Publishing House, was presented on 14 September. The book launch took place at a round table conference, chaired by Academician László Borhy, Rector of ELTE, attended by members of the Hungarian Dante Society and the Hungarian Dante Committee, in the University Library of ELTE University, where the world-famous Dante Codex from 1343-1354 has been kept, as one of the first surviving descriptions of the *Commedia*. Following the book presentation, the statue of Dante with Vergilius standing in the courtyard of ELTE, was wreathed.

Dante exhibition at the Petöfi Literary Museum

The chamber exhibition entitled *From Wretched Time to Eternal* opened on 14 September at the Petöfi Literary Museum, which presents the impacts of Dante's *Divina Commedia* on the Hungarian literature and fine arts through rarely seen documents and artworks. It will be open until 31 December, 2021.

